

SITÉR OG REFERÉR KORREKT

Feil og mangler ved sitater og referanselister i akademiske arbeider reduserer den vitenskapelige verdien.

Av Liv Wergeland Sørebye

Min gamle veileder Peter F. Hjort fortalte at når han fikk en publikasjon til gjennomlesing, startet han med referanselista. Var denne korrekt, gledet han seg til å lese arbeidet. En god referanseliste borger for kvalitet. Var referansene slurvete og ufullstendig gjengitt var han bekymret for kvaliteten på innholdet. I denne kronikken presiseres hvilke omfattende nøyaktighetsarbeid god forskning må utvise. Det er to kategorier kildefeil som forekommer 1) bibliografiske feil og 2) misforståelse og feilsitat av forskningsresultater eller faglige resonnement.

LES ORIGINALARTIKKELEN

Når man skriver en artikkel ligger ansvar for nøyaktigheten av bibliografiske henvisninger hos forfatteren[e]. Forfatter[e] som leverer manus til anerkjente, vitenskapelige tidsskrift legger kanskje mer flid i bearbeidingen av referanselisten (1). Flere tidsskrift ber om at første siden på alle referanser blir sendt inn sammen med manus (2–3). Dette kan også være en kontroll av om forfatter faktisk har hatt den aktuelle refererte artikkel tilgjengelig.

Det er publisert mange artikler angående feil i referanselista (1–4), men få artikler angående feilsitering «quotation» (5–6).

«Jeg har bare lest et sammendrag av originalartikkelen, men siden det her hentet fra kreftforeningens hjemmeside så regner jeg med at studien er gjengitt riktig.» Slike og lignende uttalelser forekommer under veiledning av sykepleierstudenter som arbeider med sine bacheloroppgaver. Hvis sykepleierstudenter ønsker å bruke sekundærkilder forventer vi at de skal begrunne hvorfor og ta forbehold om korrekt gjengivelse. Det er viktig at sykepleierstudentene lærer seg kravene som stiles til vitenskapelig publisering.

Ofte gjengis tekst hvor artikkelforfatteren blir oppgitt som kilde, ved nærmere undersøkelse avsløres det at den informasjonen kom ikke fra denne kilden, men fra en tidligere sitert kilde (5).

FEILSITAT

I en nylig publisert artikkel står det «at 32 av 220 (15,5 prosent) av pasientene i sykehus var alene i

dødsøye-blikket», referansen viser til en artikkel av Sørbye & Steindal (7). Sannheten er at i den aktuelle artikkelen sto det ikke referert antall som døde alene. Artikkelen omhandlet 116 og ikke 220 pasienter. Dataene som det ble referert til var upubliserte og hentet fra et foredrag. Slike feil er ikke bare uheldige for den som skriver, men også for forfatteren[e] det refereres til. Ved å lese originalartikkelen vil slike unødvendige feilskjær unngås.

To undersøkelser viser at antallet sitatfeil i tidsskrifter varierer i gjennomsnitt fra (6,7–12,3 prosent). Sitatfeil avslørte at innholdet i den opprinnelige artikkelen ble motsagt eller var relatert til forfatterens påstand. Dårlig sitering er en refleksjon på det akademiske arbeidet til forfattere og tidsskriftet og reduserer verdien av publiserte artikler (5–6).

Forekomsten av alvorlige feil skjer i alle typer fagfellevurderte sykepleietidsskrift. Lange referanselister i artikler skrevet av en enkelt forfatter har ofte mange mindre sitatfeil. Tidsskrifter med høyt vitenskapelig nivå og rask indeksering har en tendens til å inneholde færre mindre feil (1).

FEIL I REFERANSEN

Stavefeil i forfatters navn er svært vanlig, fornavn og mellomnavn kan bli etternavn og motsatt. Om forfatterens navn er riktig skrevet eller ikke, har mindre å si for det vitenskapelige innholdet i artikkelen, men for forfatteren selv kan det få konsekvenser. I dag vurderes en forskers produktivitet etter antall indekserte artikler. For andre forskere som skal benytte forfatternavn som søkeord skaper også feilskrivning problemer. Feil eller mangler på tidsskriftstittel, volum, nummer eller årstall kan gjøre det vanskelig for den enkelte forsker å finne artikkelen (3), en feil i internettadresser kan være enda vanskeligere å nøste opp (8–9). Feil i referansen kan skape bibliografiske problemer i årevis. Et eksempel på dette ble nylig publisert i et nordisk tidsskrift. «I FNs menneskerettighetserklæring står det at et menneske har rett til ikke å dø alene.» I referanselisten var oppført The Bill og Rights, 1948. Et par tastetrykk på verdensveven, bekreftet at The Bill of Rights fra 1948 ikke inneholdt noe om de døendes rettigheter. Forfatterne har sannsynligvis ikke lest originalteksten. Likevel handlet de i god

tro. Erklæringen om de døendes rettigheter har vært i det palliative miljøet siden midt på 70-tallet.

FEIL SPRES RASKT

I 1986 utga Gyldendal Norsk forlag en oversatt versjon av *People in crisis* (10). I denne boken gjengis i 16 punkter. «Erklæringen om den døendes rettigheter, som er vedtatt av FN's Generalforsamling.» På den tiden arbeidet jeg med en rapport om livets slutt i sykehjem og ønsket å vise til disse rettighetene (11). I den aktuelle boken var ikke de døendes rettigheter oppført på referanselisten, heller ingen årstall var nevnt. En parentes fortalte at rettighetene var sitert i *American Journal of Nursing*, 1975, s. 99. Med god hjelp fra biblioteket fant jeg fram til full referanse og fikk originalartikkelen via faks (12). I 1999 la Livs-hjelpsutvalget fram sin innstilling (13). Her ble FN's erklæring om den døendes rettigheter «The Bill of Rights» omtalt, men uten kildehenvisning. Utvalget begynte å få spørsmål om når disse rettighetene ble vedtatt av FN og i hvilken forbindelse. Det ble søkt i ulike kanaler, men ingen kunne gi bekreftelse på at de var vedtatt i FN. Når så feilsiteringen kommer igjen i 2010, hjelper verdensveven meg. «*American Journal of Nursing*» har lagt sine tidligere artikler ut som pdf-filer, og med bibliotekets kodeord tok det bare minutter før artikkelen var på min egen PC. «The Bill of Rights» ble utviklet på en «workshop» om den dødssyke pasient og dens omsorgsperson. Dette fant sted i Michigan og ledet av Amelia J. Barbus.

Hvordan kom FN inn? Etter et enkelt nettsøk kom Lee Ann Hoffs e-post opp på skjermen, og hun bekreftet raskt at hun var rette adressat. Aktuell dokumentasjon ble oversendt til Hoff. Hun beklaget sterkt ufullstendig referanse og skriver i sin e-post. «Thank you for this additional information. I will refer this to my editor at Routledge, Taylor and Francis in New York for corrections that may be necessary for next print run.» Sannsynligvis hadde navnet «Bill of rights» gitt assosiasjoner til FNs menneskerettighetserklæring og feilen var bare blitt forplantet, uten motforestillinger.

Den digitale hverdag har på mange måter forenklet en forskers arbeid, samtidig blir feilsiteringer duplisert raskt. Gosling (6) avslutter sin artikkel med Jr. F Place sitt råd fra 1916: «To err is human, to verify is necessary.»

OPPSUMMERING

Erfaringer viser at bibliografiske feil kan reduseres. Benytt så få referanser som mulig. Ved gjennomgang av referanselista er det fornuftig å ha originalartikkelen foran seg. Da kan man samtidig sjekke at det anliggende man har referert til i teksten stemmer. Husk at de bibliografiske dataene i originalartikkelen, kan ha et annet oppsett enn i det aktuelle tidsskrift man ønsker å publisere i.

REFERANSER

1. Lok CK, Chan MT, Martinson IM. Risk factors for citation errors in peer-reviewed nursing journals. *J Adv Nurs*. 2001;34:223–9.
2. Aronsky D, Ransom J, Robinson K. Accuracy of references in five biomedical informatics journals. *J Am Med Inform Assoc*. 2005;12:225–8.
3. Unver B, Senduran M, Unver Kocak F, Gunal I, Karatosun V. Reference accuracy in four rehabilitation journals. *Clin Rehabil*. 2009;23:741–5.
4. Taylor MK. The practical effects of errors in reference lists in nursing research journals. *Nurs Res*. 1998;47:300–3.
5. Schulmeister L. Quotation and reference accuracy of three nursing journals. *Image J Nurs Sch*. 1998;30:143–6.
6. Gosling CM, Cameron M, Gibbons PF. Referencing and quotation accuracy in four manual therapy journals. *Man Ther*. 2004;9:36–40.
7. Sørbye L, Steindal S. Omsorg for døende og deres pårørende – hva har endret seg i løpet av en 30-årsperiode? Omsorg – Nordisk tidsskrift for palliativ medisin. 2009;26:37–42.
8. Aronsky D, Madani S, Carnevale RJ, Duda S, Feyder MT. The prevalence and inaccessibility of Internet references in the biomedical literature at the time of publication. *J Am Med Inform Assoc*. 2007;14:232–4.
9. Oermann MH, Nordstrom CK, Ineson V, Wilmes NA. Web citations in the nursing literature: how accurate are they? *J Prof Nurs*. 2008;24:347–51.
10. Hoff LA. Kriser å forstå og hjelpe mennesker i krise. Oslo: Gyldendal; 1986.
11. Sørbye LW. Respekt for livet – respekt for døden faglige og etiske utfordringer ved livets slutt i sykehjem. Oslo: Statens institutt for folkehelse, avdeling for helsetjenesteforskning; 1988:5.
12. Whitman HH, Lukes SJ. Behavior modification for terminally ill patients. *Am J Nurs*. 1975;75:98–101.
13. Norges offentlige utredninger. Livshjelp – behandling, pleie og omsorg for uhelbredelig syke og døende. Oslo: Sosial- og helsedepartementet; 1999: 2.